

Elkaar beter zien door samenwerking tussen kunst en zorg

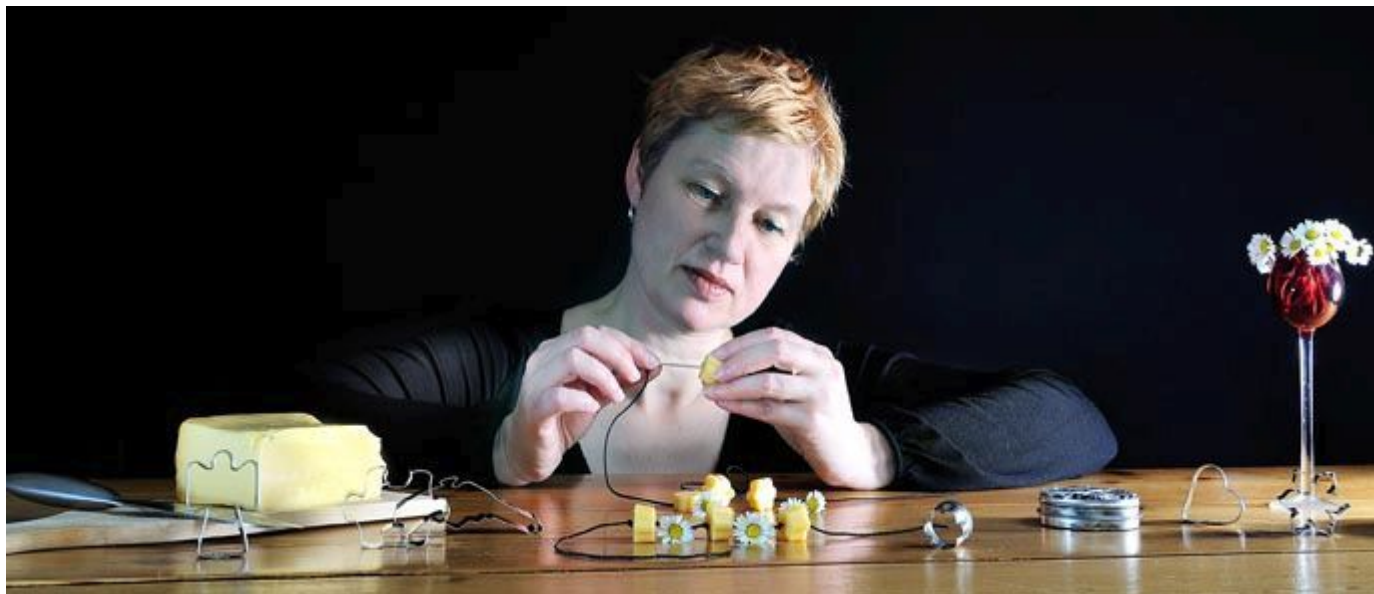
‘We willen allebei waardevol bijdragen aan het laatste stuk van iemands leven’, vat Sandra Schouten de samenwerking tussen kunstenaar en zorgprofessional in de verpleegzorg goed samen. Zelf draagt de kunstenaar daar aan bij met haar werkmethode ‘Mag ik je zien?’.

Sandra Schouten is als kunstenaar regelmatig ‘te gast’ in de verpleegzorg, zoals in De Open Hof van Zorggroep Amsterdam Oost (ZGAO). Met Het Huis van Proeven zet ze ‘zintuiglijke en theatrale interventies’ in om verbinding met bewoners tot stand te brengen. Daarin spelen voedsel, geur, verhalen, aanraking, diep luisteren en interactie een leidende rol. De interventies leveren bijzondere ervaringen op voor haarzelf, bewoners en zorgprofessionals. Zoals de sessie waarbij een mevrouw met dementie hartstochtelijk ja riep tegen het fingerfood, terwijl zij al een jaar niet meer had gesproken. Daarmee bleek Schouten de verzorgende een nieuwe ingang aan te bieden in het wezenlijke contact met de bewoner. En ontdekte ze voor zichzelf wat de waarde kan zijn van haar werk als kunstenaar in de zorg.

Verschillende werelden: kunst en zorg

Tijdens dit werk liep de kunstenaar aan tegen het contrast tussen de beide werelden. In haar wereld is ruimte

voor vrijheid en experiment heel belangrijk, terwijl de zorgprofessional te maken heeft met tijdsdruk, regels en protocollen. Schouten wilde die wereld beter begrijpen en de afstand overbruggen. Daarom begon ze een eigen onderzoek: hoe kunnen we nauwer bij elkaar betrokken raken en elkaar meer inspireren?

Sandra Schouten – Foto door: Erna Faust

Voorafgaand dit onderzoek was ze artist-in-residence in een woonzorgcentrum in Eindhoven. Ze werkte mee met een zorgmanager en een verpleegkundige. Ook in De Open Hof deed ze voor de coronacrisis een ‘mee-werk-week’ met activiteitenbegeleider/kunstzinnig therapeut Jitka van Meel. En bracht ze binnen het Amsterdamse verpleeghuis verbinding tot stand tussen Jitka en verzorgende IG Sandra Hijzelendoorn. Dankzij deze uiteenlopende ervaringen kon Schouten de werkmethode ‘Mag ik jou zien?’ ontwikkelen i.s.m. het Landelijk Kennisinstituut LKCA.

Onderzoek naar het effect van kunst in de ouderenzorg

Kunst in de ouderenzorg is sterk in opkomst. Van bezoek aan musea of theater tot aan zelf meedoen aan muziek-, schilder- of dansprojecten. Vanuit de gedachte dat kunst een positief effect kan hebben op de gezondheid en welzijn van ouderen. Omdat er nog weinig bekend is over de effecten doen zowel ZonMW als Amsterdam UMC en Leyden Academy on Vitality and Ageing onderzoek naar de waarde van kunst in de langdurige zorg.

(Ge)zien

Zoals de titel aangeeft spelen ‘zien en gezien worden’ een belangrijke rol. Sandra Schouten: ‘In de mee-werk-week met Jitka probeerde ik mezelf uit te gummen door mijn ideeën, voorkeuren en weerstand thuis te laten en precies te doen wat zij die werkweek doet. Om zo beter te begrijpen hoe ze in haar werk zit en wat ze in

haar werk tegenkomt. Door heel praktisch mee te doen en te voelen, ook in mijn eigen lichaam, waar ze vastloopt en wat haar energie oplevert. Met als doel beter te kunnen samenwerken. Door het meewerken ben ik de zorg anders gaan bekijken. Mijn wereld werd er rijker van.'

Activiteitenbegeleider Jitka van Meel is blij dat haar teamleider achter de mee-werk-week stond, want voor haar was de tijd met de kunstenaar ook een indrukwekkende ervaring: 'Het was niet hetzelfde als een stagiaire die meeliep. Ik merkte dat Sandra 'mij' probeerde te zijn in mijn werk. Iemand die je in je geheel ziet. Dat proberen wij ook voor de bewoners te doen. En dat Sandra dat ook met mij deed, had veel waarde. Als kunstenaar was ze zonder oordeel en vooral nieuwsgierig. Aan het einde van de dag klopten haar observaties die ze met me deelde. Die week was een soort cadeau.'

Hoewel moeilijk in woorden te vatten wat ze precies deed, vertelt Sandra Schouten: 'In mijn werkwijze gebruik ik een theatrale tekst van Peter Handke als inspiratie en vertrekpunt. Speel het spel en wees vooral niet de hoofdpersoon, zegt Handke. Dat heb ik heel letterlijk genomen. Ik benaderde het als een spel, maar wel met eerbied voor het werk. En vandaaruit heb ik geprobeerd in het hoofd van de ander te komen. Daarnaast heb ik een soort handleiding geschreven, over hoe je de ander kunt proberen te worden in diens werk. Die ik ook heb besproken met Jitka en Sandra en heb hen bevroegd tijdens hun gezamenlijke ervaring.'

Meer begrip

Op de mee-werk-week volgde enige tijd later een kleine interventie in de vorm van een mee-werk-dag van Jitka met een collega in de zorg van De Open Hof. Met als doel een brug aan te leggen tussen zorg en welzijn. Verzorgende Sandra Hijzelendoorn: 'Meer dan een dag was er niet beschikbaar, maar van mij had het wel een hele week mogen duren. Het is niet altijd duidelijk wat ons werk allemaal inhoudt en soms vind ik dat de verzorging ondergewaardeerd wordt. Zelf vind ik het welzijn van onze bewoners, en het werk van Jitka, heel belangrijk. Vooral het persoonlijke contact is zoveel waard. Daar maak ik in mijn werk ook tijd voor. Daarom ben ik nooit op tijd weg', lacht de verzorgende.

Jitka van Meel: 'Aan de mee-werk-dag heb ik veel meer begrip voor haar werk overgehouden. Ik zag haar een moeilijke verpleegkundige handeling doen, terwijl de telefoon maar bleef doorgaan. Nu nog denk ik tijdens ons werk bewust na of ik een vraag stel of dat ik daar even mee wacht.' Sandra Hijzelendoorn waardeert haar reactie: 'Pas tijdens zo'n dag zie je pas wat er achter de voordeur bij een bewoner gebeurt. De samenwerking tussen zorg en welzijn is in onze organisatie al veel beter geworden, maar ik zou willen dat alle collega's de mogelijkheid krijgen om mee te werken. Omgekeerd zou ik na corona ook graag een dag meedoen met het werk van Jitka.'

Anders kijken

Terugkijkend zien de zorgprofessionals de blijvende waarde van hun ervaringen. Jitka van Meel: 'Het woord kunstenaar roept nu iets anders bij me op. Sandra Schouten is geen kunstenaar die schilderijen maakt, maar iemand die bewustwording creëert. Door open, nieuwsgierig en zonder oordeel te kijken wat er in de ervaring

gebeurt in plaats van tevoren al van alles te bedenken. Dat is toch anders dan een coach, die je iets probeert te leren.'

Ook Sandra Schouten zelf vond het verrijkend: 'Door deze ervaringen ben ik anders gaan kijken naar samenwerking. Ik zou graag aan een zorg-kunstcommunity bouwen, waarin de zorg een vraag kan stellen vanuit de behoeften van bewoners. In De Open Hof heb ik ervaren hoe het is om vanuit gelijkwaardigheid en onze eigen expertise samen te werken, allemaal ten goede van de bewoners. Uiteindelijk gaat het om de relaties die je van mens tot mens opbouwt. Je wil dat laatste stuk van iemands leven goed afsluiten.'

Tips van De Open Hof aan zorgprofessionals

De samenwerking met kunstenaar Sandra Schouten maakte activiteitenbegeleider Jitka van Meel en verzorgende Sandra Hijzelendoorn nog meer bewust van het belang van hun werk. Hun inzichten leverde mooie tips op voor collega's:

- Blijf met een open blik kijken naar wie je voor je hebt.
- Geef aandacht aan het individu.
- Geef daar als organisatie tijd en ruimte voor.
- Laat professionals van welzijn en zorg met elkaar meelopen.
- Laat zorg en welzijn vaker overlappen.

Door Anja Klein

Meer weten

- Alles over het [werk van Sandra Schouten](#).
- [Meer over haar onderzoek](#).
- Lees ook: [Op bezoek bij het Rosa Spier Huis: 'Een kunstenaar gaat nooit met pensioen'](#) en [Kunst en Cultuur horen bij Vitalis als vanzelfsprekend tot het dagelijkse leven](#)

tags:

[Dagbesteding](#) (86), [Samenwerking](#) (95), [Welzijn](#) (147)

thema:

[Wonen en welzijn](#) (241)